

לפני הכל - בטיחות בעבודה עם בקר

כידוע לכל מי שעובד בענפי החקלאות השונים, לא חסרות תאונות הקשורות בעבודה המסויימת וגם על עבודת הרפת הן לא פוסחות. בארה"ב יש בשנה כמאתיים אלף תאונות בעבודה חקלאית ומהן יותר מ-25% קשורות בעבודה בענפי החי. גם המגע הישיר עם בע"ח יכול לתרום לכך, אך ברור שתרגולות שתדריך לך על הרגל מכאיבה פחות מאשר דריכתה של פרה. יש תאונות במגוון שלא יאמן, החל מבעיטת יען ועד יריקת למה בדיוק לעין הסקרנית. לנו כבוקרים יש מזל שאנו מטפלים בבהמה שקטה מטבעה - הפרה, אמו המאמצת של המין האנושי. אז אמא כזאת תכאיב לבניה המאומצים?! ובכן, זה כבר קרה, קורה ועוד יקרה, אלא אם כן נדע לנהוג בתבונה ותוך הכרה במגבלות הפיזיות והתובנתיות שלנו ושל הבקר.

לפני כמה שנים כבר פרסמנו ב"משק הבקר והחלב" תרגום מאמר מאת אחד המומחים הגדולים בהתנהגות בקר, פרופ' אלברייט מארה"ב בדבר **טווח הבריחה** (Flight zone) של הפרה. הכוונה היא להגדרת המרחב הפרטני שבו הפרה מרגישה את עצמה בטוחה, כאילו בביתה. במאמר ההוא התייחסו גם לפרת החלב הישראלית וקבעו שיש לה טווח בריחה מצומצם, יחסית - מכל מקום, מן הראוי להסביר במה מדובר ואיך אפשר לנצל את טווח הבריחה לטובת עבודה יעילה ובטוחה. האזור ורוב הפרטים ברשימה זאת לקוחים מחוברת דצמבר 1995 Dairy Herd Management שיוצא לאור בארה"ב. הוספנו מעט מנסיוננו הצנוע.

הוולד). הנה כמה רעיונות:

- אל תעמוד בין הפרה שרק המליטה לבין הוולד שלה.
- אל תנסה לקחת את הוולד מן הפרה כשאתה לבד; רצוי בנוכחות רפתן נוסף או כאשר הפרה נמצאת במכון חליבה.
- תלוי בפרה המסויימת, היא עלולה להבין נוכחותך כאיום על הוולד שלה, ממש כמו שהיתה מבינה כוונות חיית-טרף, לו היתה ממליטה במרעה. כאשר צריך לגשת לוולד, אולי לצורך הגמעה, שים לב לסימנים הבאים לתוקפנות אפשרית:
 - הנמכת הראש.
 - עיני הפרה מביטות ישר אליך.

פרים עליך - היזהר

אף אם אין כמעט פרים להרבעה ברפתותינו, בכל זאת ולמען השלמת-מה של הנושא נתייחס גם לזכרים לגילאיהם, כי מכאן צפויה סכנה של ממש. טוב, ישנם הבדלי טמפרמנט בין גזעים - לרוב גזעי החלב המתקדמים מצטיינים ביתר עצבנות (קרי תוקפנות זכרים) כגון הג'רזי וההולשטיין. מכל מקום מלמד הנסיון, שעגל

בטיחות בטיפול בפרה בודדת

- פרות הן יצורים עם הָרָגִלִים. הן מעדיפות את הנוחות והבטחון של חיים בעדר על היותן מבודדות. לפי כך, אם תרצה להפריד פרה בודדת מעם הקבוצה, כפי שהיתה נוהגת חיית-טרף, הפרה תנסה לברוח. הנה כמה רעיונות:
 - במידה שפרה נוספת תרצה להצטרף לזאת שאתה מתכוון להפריד, תן לה כרצונה. אחר כך קל יותר להפריד בין שתיהן בתוך שביל הטיפולים, למשל. עצם נוכחותה תרגיע את הפרה שהתכוונת לבודד.
 - אם הצלחת לבודד פרה מתוך בנות קבוצתה והיא מנסה לחזור לעדר בריצה, אל תתיצב בדרכה - היא עלולה לרוץ ולדרוס אותך, העיקר שלא להיות מבודדת.

פרות ממליטות

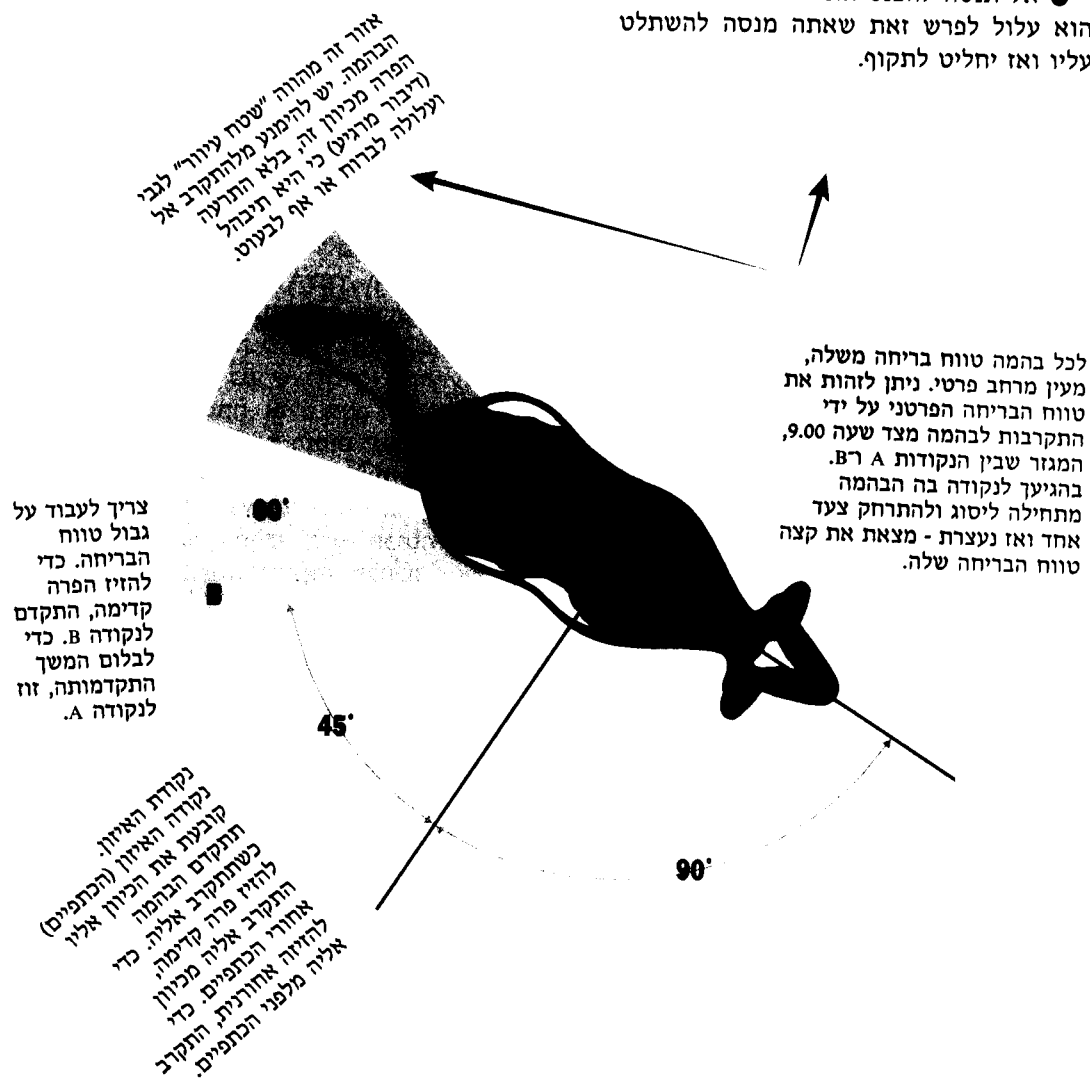
פרה שזה עתה המליטה בדרך כלל מראה יצר אמהי חזק, כולל הצורך להגן על הוולד שלה. (יצויין במאמר מוסגר כאן, שישנם גזעים יותר רגשניים מן ההולשטיין. למשל, אל יתקרב איש רגלית לפרת בָּרְמָה שהמליטה, כי זה מסוכן ממש; רק מעל גבי סוס כדאי להתקרב לאם עם

● שים לב לסימנים של תוקפנות: הנמכת ראש והצגת המצח/קרניים; רקיעת רגלים תוך העפת עפר; געיה "גברית" עמוקה. כאמור, מוטב לא להחזיק פר גדול ברפת. יש הזרעה מלאכותית, שמבחינה גנטית היא עדיפה על אחיזת פרי משק והיא יותר טובה לבריאות, של הבקר ושל הרפתן, כאחד. נזכור תמיד, הפר יותר חזק ולא כדאי להתווכח עמו, כי הוא עלול לקבל זאת כפלישה לתחום האינטרסים שלו – מקרה קלאסי של אי-הבנה, ברב המקרים עם תוצאות מכאיבות. רק מי שמזלו שפר נשאר לספר את הסיפור.

שגודל בתא נפרד מיתר בני גילו וזכה לטיפול של "בן יחיד" יהיה יותר מסוכן לאדם מאשר כזה שגדל בחברותא. בכל מקרה, זה נוגע אף לעגלים לפיטום בגיל 8 חודשים ומעלה, חיוני לבטחוננו ולבריאותנו לשים לב לכמה הנחיות והמלצות:

● אם אתה נכנס לתא או חצר הפר, אל תסיר עיניך ממנו, דע תמיד איפה הוא. אל תפנה גבך לפר. היה והפר רואה אותך כאיום אפשרי, הוא עלול לנצל את ההזדמנות כדי להוכיח ולבסס את שליטתו בשטח.

● אל תנסה להפנט את הפר ב"מבט חודר". הוא עלול לפרש זאת שאתה מנסה להשתלט עליו ואז יחליט לתקוף.

מקרה של אי-הבנה

היתה יפה מאד, אדומה עם קרניים, אכלנית גדולה אך מעט קשה לחליבה, בידיים כמובן. נהגתי לרכב עליה בראש העדר למרעה שמעבר לכביש, כל כך שקטה ונוחה היתה.

אני מספר כל זאת, כי הדברים הללו גרמו לי לאשליה שיש לי קשר מיוחד וחברי עם הפרה ובנה הפר. זה האחרון כבר הספיק לגדול לכדי משקל טונה ואולי יותר, היה אז כבן חמש שנים. כך קרה, שהחלטתי להיכנס לחצר ולסייע על ידי תפיסת זנבה המצליף של הדורשת, מתוך רחמנות על כאבי הפר ותסכולו. רק שהוא לא הבין כוונותי הטובות ואולי חשש להתערבות גורם זר בענייניו הוא. מכל מקום, הפר זנח את הפרה הסרבנית והשליך כל יהבו במשקל טונה ויותר לעברי. הספקתי להגיע עד הגדר מרחק חמשה מטרים ועשיתי עצמי דק ככל האפשר על מנת שלא יבחין בי ליד העמוד בגדר – אך ללא הועיל. הפר הלך לאטו מולי, הנמיק ראש ולחץ אותי ב"עדינות" אל העמוד וכמעט הוציא אותי מוועד ההורים. אחרי כן הלך צעד אחורנית והתכונן לתת את מכת החסד. רק גודלו ואטיותו איפשרו לי לפעול ולהתגלגל מתחת לגדר (60 ס"מ טווח מילוט) החוצה. בגלל הנגיחה והלחיצה על חוט השדרה לא יכולתי לעמוד או ללכת; למזלי היו שם החברים מיכה כרמיאלי ויצחק נחמני שגררו אותי עד למרפאה ומשם כבר נמשך הסיפור בבית-החולים. כשחזרתי מבית-החולים הפר כבר לא היה ובהמשך הסתדרנו בלי פרים.

עד היום לא ברור לי, למה תקף אותי באותו יום ועוד בהפגני סולידריות וחמלה לגבי סבלו, ואף נקטתי בצעדים להקל עליו. אולי היה לו חם או שהיה סתם מתוסכל; או אולי זכר לי שרכבתי על גב אמו כשכבר היתה בהריון עמו; או פשוט לא הבין. סיפרתי כאן את תמצית האירוע כדי להסביר ולהזהיר לבל ניתפס לשאננות-יתר בעבודתנו עם בקר. אישית יצאתי מזה בנס, קצת חבול ומרוט – אך הרבה יותר זהיר.

מרדכי מלען

זה היה לפני שנים רבות, ראשית החמישים. רק שנתיים לפני כן סיימנו להקים ברפת גניגר את סככת הרפד הגדולה, בצורתה אולי הראשונה בארץ: 4 קבוצות פרות של 30 ראש כ"א ובס"ה 120 פרות, מסודרות לפי תנובה וגם יבשות. היות וכבר אז היו בעיות של פוריות והתעברות, גם החזקנו שני פרים לכל מקרה של אי-פוריות מתעקשת. לכל פר תוכנן תא עם חצר בראש הסככה ובצמוד לחצר הפרות, בתקווה שקרבת הגבר תעורר גם את הפרות למעשים טובים. את התאים הללו תיכננתי בעצמי (כמו הסככה כולה) כך, שיהיו חזקים די הצורך ונוחים לשידוך פרה לפר. הכל מסביב מגודר בארבע שורות של צינור "2 מגולוון, גם השערים כך שהפר לא יוכל להעביר את ראשו בין הצינורות. בנוסף לכך ומתוך התחשבות בצרכי הבטיחות, הצינור התחתון היה מורם מעל השטח בכ-60 ס"מ, דיים כדי לאפשר מילוט אדם בעת סכנה. אז מדי התעורר הצורך, העברנו פרה מתקשה בהתעברות אל תוך חצר הפר בהנחה המוצדקת, שהלה ידע מה לעשות ואמנם, בדרך כלל הוא ידע וזה הלך כמו שצריך. לא שההתעברות תמיד היתה מובטחת, אולם עצם ההרבעה בוצעה על פי מיטב המסורת מימים ימימה. הסיפור הוא, שיום שבת אחת ביולי מצאתי פרה דורשת שוב בפעם המיידערכמה. בלית ברירה ובתור נסיון אחרון לפי שיפודה הסופי, הכנסתי אותה לחצר הפר והמתנתי שיעשה מלאכתו, אף שהיתה שבת.

הפרה דוקא עמדה בשקט ו"נתנה לו" לקפוץ – אך לא להרביעה כי בכל פעם ברגע הקריטי היא הצליפה בזנבה עד שהפר נסוג, ועוד פעם ועוד פעם. המסכן ממש סבל מן הצליפות ורב היה תסכולו. לא יכולתי לראות את הפר בצר לו וחשבתי שהגיעה עת להושיט עזרה. אוסיף כאן, שהיה לי יחס מיוחד לפר זה, כי בעצמי דאגתי להזרעת אמו, אדמונה בת פר גרנזי ואם דמשקאית-הולנדית דור ראשון, בזמנה שיאנית עם 8200–8500 ק"ג חלב 4.25–4.56 אחוז שומן בשנה. אפשר לומר שגידלתי את העגל ידנית עד כמה שזה ניתן היה ברפת קיבוצית דאז. הפרה